

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Τοῦ Καθηγητοῦ Τ. ΤΟΜΕΚΟΒΙΤΣ

Γιὰ νὰ βγάλουμε τὴ χώρα μας (τὴν Γιουγκοσλαβία) ἀπὸ τὴν ὀπισθοδρομικότητα ποὺ κληρονομήσαμε ἀπὸ τὸ παρελθόν, ἀναπτύξαμε στὰ βιομηχανικὰ ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσι καὶ δῶθε διάφορους κλάδους τῆς βιομηχανίας. Ἡ ἀνάπτυξι τῆς βιομηχανίας βάζει πάντα μπροστὰ σὲ μιὰ κοινωνία διάφορα ὑλικά καὶ τεχνικὰ προβλήματα ποὺ πρέπει αὐτὴ νὰ ἐπιλύσῃ. Ἀλλὰ μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας προβάλλουν καὶ ἄλλα, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὑλικά καὶ τεχνικά, προβλήματα. Μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ προβλήματα προβάλλουν τόσο δεξύτερα ὅσο ἡ διαδικασία τοῦ ἐκβιομηχανισμοῦ εἶναι ταχύτερη. Θὰ σταθοῦμε μόνον σὲ μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ προβλήματα.

I

Ἡ ἐμφάνιση νέων ἐργοστασίων σὲ διάφορες περιοχὲς τῆς χώρας μας ἀπαίτησε τεράστια αὔξηση τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως. Ἐνα καὶ πλέον ἑκατομμύριο νέων ἦρθαν ἀπὸ τὴν ὑπαιθρο εἰδικευμένοι σὲ ἕνα ἐπάγγελμα ἢ χωρὶς καμιὰ εἰδίκευση, μὲ κερτημένες συνήθειες γιὰ τὴ νέα τους θέση ἢ χωρὶς τέτοιες συνήθειες. Οἱ διευθύνται, οἱ τμηματάρχαι καὶ οἱ λοιποὶ ἀρμόδιοι συχνὰ εἰσκόονται στὴν ἀνάγκη νὰ ἐπιλύουν διάφορα προβλήματα ποὺ ἀφοροῦν καὶ αὐτοὺς ἀκόμα τοῦ παλαιοῦς ἐργάτες ποὺ ξέρουσι πιά τὴ δουλειὰ τους. Ἡ ἀνάγκη ὅμως νὰ προμηθευθῇ ἐργατικὴ δύναμι ἀπὸ κει ποὺ ὑπῆρχε—καὶ αὐτὸ ἦταν μοναδικὰ ἢ ὑπαιθρος—καὶ ἡ διοχέτευσί τῆς σὲ τόσο μεγάλο ἀριθμὸ βάλανε καὶ σίγουρα ἀκόμα βάζουν δύσκολα προβλήματα μπροστὰ σ' αὐτοὺς ποὺ τὴν διευθύνουν. Τὸ ζήτημα εἶναι ἕνα : νὰ μάθουμε στοὺς νέους αὐτοὺς ὅσο τὸ δυνατό νωρίτερα καὶ ὅσο τὸ δυνατό φθινότερα νὰ κάνουν μιὰ ἐργασία, ποὺ πρῶτῶν δὲν ἔκαναν καὶ νὰ τοὺς βοηθήσουμε νὰ συνηθίσουν στὴν ἐργασία αὐτὴ ὑπὸ ὄρους ἐντελῶς διαφορετικοὺς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εἶχαν ὅταν δούλευαν στὸ χωριό.

Ἄν μιὰ ἐπιχειρήσι εἶναι σὲ λειτουργία, τότε ἐκτὸς ἀπὸ τὴν τεχνικὴ προπαρασκευή, τίς μηχανὲς καὶ πρῶτες ὕλες—περιλαμβάνει καὶ τὸν ἄνθρωπο— ποὺ σὰν ἐργάτης εἶναι ἀκόμη ζωτικὸ στοιχεῖο γιὰ τὴν παραγωγή. Ὁ ἐργάτης ὅμως, στὴν ἀλυσίδα τοῦ προτοῦ τῆς παραγωγῆς βρίσκεται σὲ τέτοια θέση ποὺ ἡ παραγωγικότης του στὴν ἐργασία ἐξαρτᾶται κατὰ μεγάλο μέρος ἀπὸ αὐτὸ ποὺ ἔλαβε χώραν πρὶν ἀπ' αὐτόν, δηλ. ἀπὸ αὐτὸ ποὺ ἔγινε κατὰ τὴν τεχνικὴ προπαρασκευή. Ἄν κατὰ τὴν τεχνικὴ προπαρασκευή ὄλα ἔγιναν ἐν τάξει, τότε ἡ ἀστάθεια τῆς παραγωγικότητος στὴν παραγωγή ἐπιδέχεται ψυχολογικὴ ἐρμηνεία.

Ὅσο κι' ἂν εἶναι σωστὸ τὸ ὅτι ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς μπορεῖ νὰ μάθῃ τὸ κάθε τι, ἡ πράξι δείχνει—κι' αὐτὸ τὸ θεβαιώνουν οἱ διευθύνται καὶ τμηματάρχαι τῶν διαφορῶν ἐπιχειρήσεων—ὅτι δὲν φθάνουν ὅλοι οἱ ἐργάτες τὸν ἴδιο βαθμὸ ἐπιτυχίας σὲ μιὰ καὶ τὴν αὐτὴ ἐργασία καὶ ὅτι ἡ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας εἶναι συχνὰ διαφορετικὴ ἀπὸ ἐργάτη σὲ ἐργάτη. Ἀπὸ ποῦ προέρχεται ἡ διαφορὰ αὐτή; Ἡ ψυχολογία καὶ γιὰ τὸ ἀκριβέστερο ἡ βιομηχανικὴ ψυχολογία, διαθέτει σήμερα τρόπους μετρήσεως καὶ θὰ μπορούσε νὰ προσφέρῃ ὠφέλιμη βοήθεια σὲ κάθε ἐργοστάσιο.

II

Ὁ ἄνθρωπος ἐργάζεται γιὰ νὰ ἐξασφαλίση μὲ τὴν ἀμοιβή του στὸν ἑαυτό του τὰ μέσα ζωῆς. Ἄλλὰ ἡ ἀμοιβή δὲν εἶναι ὁ μοναδικὸς παράγων ποὺ παρακινεῖ τὸν ἄνθρωπο στὸ νὰ ἐργάζεται. Γιὰ νὰ προσφέρῃ περισσότερα ὁ ἄνθρωπος, νὰ ἐργασθῆ καὶ νὰ παράξῃ περισσότερα, πρέπει νὰ ἀγαπήσῃ τὴν ἐργασία του καὶ πρέπει ἡ ἐργασία του νὰ τοῦ προσφέρῃ κάποιαν εὐχαρίστηση. Ἡ πρώτη προϋπόθεση γιὰ νὰ βρισκῆ ὁ ἄνθρωπος εὐχαρίστηση στὴν ἐργασία του εἶναι νὰ τοῦ δίνεται νὰ κάνῃ κάτι γιὰ τὸ ὁποῖο ἔχει κλίση περισσότερο καὶ γιὰ τὸ ὁποῖο σύμφωνα μὲ τὶς δυνατότητές του—μπορεῖ νὰ εἶναι πιὸ κατάλληλος. Γιατί κάθε ἄνθρωπος ὅσο τοῦ ἀρέσει ἡ ἀνεξαρτησία καὶ ἡ ἐλευθερία τόσο τοῦ ἀρέσει καὶ τὸ νὰ τοῦ ἔχουν ἐμπιστοσύνη καὶ νὰ υπέχῃ εὐθύνη γιὰ τὴν ἐργασία ποὺ ἀναλαμβάνει. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ γνωρίζουμε τὶς κλίσεις καὶ τὶς ἱκανότητες τοῦ ἀνθρώπου γιὰ νὰ τοῦ δίνουμε τὴ σωστὴ θέση στὸ προσεῶς τῆς παραγωγῆς. Ἄν ἡ βασικὴ αὐτὴ—ἐκτὸς τῶν ἄλλων—προϋπόθεση δὲν ὑπάρχει, εἶναι εὐνόητο ὅτι γρήγορα παρουσιάζεται στὸν ἐργάτη δυσαρέσκεια, ποὺ δημιουργεῖ μιὰ σειρά διαφόρων προβλημάτων ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων μειώνεται ἡ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας.

III

Ὅμως, ἂν καὶ οἱ ἀτομικὲς μεταξὺ ἐργατῶν διαφορές, ποὺ μποροῦν νὰ καθορισθοῦν ἀρκετὰ ἐπακριδῶς μὲ ψυχολογικὰ μέτρα, ἐξηγοῦν κατὰ τὸ μέγιστο μέρος τὴ διαφορετικότητα μεταξὺ τῶν ἐργατῶν στὴν παραγωγή, αὐτὲς δὲν ἐξηγοῦν τὸ πᾶν. Μποροῦν ὅλοι νὰ ἔχουν τὶς ἴδιες ἱκανότητες (καθόσον τοῦτο εἶναι δυνατό μεταξὺ διαφόρων ἀνθρώπων) καὶ πάλι νὰ μὴν ἐπιτυγχάνουν οὔτε κατὰ προσέγγιση τὰ ἴδια ἀποτελέσματα στὴν ἐργασία. Ἡ ἐκμάθηση τῆς τέχνης ἀπὸ τοὺς διαφόρους τεχνίτες ὡς καὶ ἡ μεταταῦτα τελειοποίηση, ποὺ ἀπαιτεῖ ἀδιάκοπα ἢ πρόοδο τῆς τεχνικῆς—καὶ ἰδίως τῆς σύγχρονης τεχνικῆς ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν ἐξάσκηση σὲ διάφορα φροντιστήρια, μὲ περαιτέρω φροντίση σὲ σχολὲς κλπ.

Καὶ ἐδῶ ἡ βιομηχανικὴ ψυχολογία μπορεῖ πολὺ νὰ βοηθήσῃ στὸ νὰ ἀποκαλύψῃ πρὸ παντὸς ποιοὺς πρέπει νὰ βοηθηθῆ, ποιά βοήθεια πρέπει νὰ τοῦ παρασχεθῆ καὶ πῶς πρέπει νὰ ὀργανωθοῦν τὰ φροντιστήρια καὶ ἡ φροντίση στὶς σχολὰς ὥστε ἡ ἐργασία τους νὰ εἶναι ὅσο τὸ δυνατόν ὠφελιμώτερη γιὰ τὴν ἐπιχείρησιν.

IV

Ἄλλὰ οὔτε καὶ ἐδῶ σταματᾷ τὸ πρόβλημα. Δὲν εἶναι σπάνιο τὸ γεγονός νὰ ἔχουμε ἐργάτες ποὺ, χάρη στὴν προηγούμενη πείρα καὶ τὶς ἀναπτυχθίσαις κλίσεις, ἐπέδειξαν ἴδιαν ἐπιτυχία, ἀλλὰ νὰ ἐμφανίζονται ἀπότομα καὶ διαφορὲς στὴν ἐργασία τους. Ποιά εἶναι ἡ αἰτία γι' αὐτό; Τί συνέβη στὸν ἐργάτη ποὺ ἄρχισε νὰ μὴ συμπληρῶνῃ τὴν ἐργασιακὴ του νόρμα στὴν παραγωγή; Ποιά αἰτία τοῦ προκάλεσαν τὴν ἀδιαφορία του γιὰ τὴν ἐργασία ποὺ ὡς τὰ χθὲς τὸν ἱκανοποιοῦσε; Γιατί οἱ σκέψεις τοῦ μὴ ἱκανοποιημένου αὐτοῦ ἐργάτη περιπλανῶνται καὶ ἡ προσοχή του δὲν εἶναι συγκεντρωμένη στὴν ἐργασία ποὺ κάνει—πράγμα ποὺ, κονιὰ στὰ ἄλλα, ὀδηγεῖ σὲ συχνὲς ζημιὰς. σὲ βλάβες τῶν κομματιῶν ποὺ ἐργάζεται καὶ

των μηχανών που χειρίζεται, σε σπάσιμο των εργαλείων κλπ. Όταν πρόκειται για έσωτερικές ψυχολογικές αλλαγές, δέν πρέπει να κληθῆ πρώτη ή ψυχολογία για να εξετάσῃ και να προσφέρῃ τῆ βοήθειά της και στήν ἐπιχείρηση και στόν ἐργάτη ;

Όταν μιλάμε για τήν ἐπιτυχία τοῦ ἀνθρώπου στήν ἐργασία, ἡ ἐπιτυχία αὐτή ἐξαρτᾶται ἀπό πολλές στιγμές (φάσεις). Πρέπει να ξεκινήσουμε κανονικά ἀπό τὸ δει ὁ ἀνθρώπος τείνει σὸ να δειχθῆ ὅσο τὸ δυνατό καλύτερος στήν ἐργασία του. Κι' αὐτὸ τὸ κάνει για δύο τουλάχιστον λόγους : Πρῶτο, γιατί ἡ καλύτερη κατὰ ποσότητα και ποιότητα ἐργασία τοῦ προσπορίζει μεγαλύτερο κέρδος και δεύτερο γιατί εἶναι βαθειά ἀνθρώπινη ἡ τάση κάθε ἀνθρώπου να δείξῃ, να τὸνώσῃ, να θεβαιώσῃ δηλ. με λίγα λόγια να ἐξωτερικεύσῃ τὴν προσωπικότητά του. Τὸ γεγονός αὐτὸ καταλαμβάνει ὀλοένα και περισσότερο ἔδαφος σιτούς συνειδητούς ἀνθρώπους και στή Δύση, ὅπου ἐπικρατοῦν ἀκόμα οἱ καπιταλιστικές σχέσεις και γι' αὐτὸ οἱ ψυχολόγοι ἐκεῖ βρίσκουν πιδ ἀνθρωπινώτερες τίς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων στήν παραγωγή, εἴταν ὑπάρχει ἡ θέληση να αὐξηθῆ ἡ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας. Σὲ μᾶς, ὅπου οἱ σχέσεις βασικά διαφέρουν ἀπό ἐκεῖνες πιδ ἐπικρατοῦν στή Δύση, ἀνοίγονται δυνατότητες για εὐχερέστερη και ταχύτερη δημιουργία ἀκόμα καλύτερων σχέσεων μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων στα ἐργαστάσια. Δέν καλεῖται, λοιπόν, πρώτη ἡ ψυχολογία να βοηθήσῃ στή δημιουργία καλύτερων σχέσεων ἐκεῖ ὅπου πρέπει, σὲ συνεργασία, βέβαια, μαζί με ἐκείνους πιδ οἱ σχέσεις αὐτές τούς ἐνδιαφέρουν περισσότερο ;

V

Ἐκτός ἀπό τούς ψυχολογικούς αἰστούς ὅρους ὑπάρχουν και ὑποκειμενικοί ὅροι πιδ ἐπιδρουν στήν ψυχολογία τοῦ ἀνθρώπου και πιδ ἡ σπουδαιότης τούς δέν εἶναι μικρή. Οἱ ψυχολογικές ἔρευνες πιδ συνδέονται με τὴ μέτρηση τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας δείχνουν εἰ ἡ ἐκλογή τοῦ γρώματος τῶν αἰθουσῶν και τῶν μηχανημάτων, ὁ φωτισμός τοῦ χώρου ἐργασίας, ὁ ἀεριτισμός και ἡ διατήρηση τῆς θερμοκρασίας σὲ καθορισμένα ὅρια, ὁ περιορισμός τῶν περιττῶν θερμίδων, πιδ ἀποσποῦν τὴν προσοχή τοῦ ἐργάτη κλπ., ἐπιδρουν τόσο στήν παραγωγικότητα τῆς ἐργασίας ὅσο και στήν κόπωση και τὴν αὐξηση ἢ τὴ μείωση τοῦ ποσοστιῦ τῶν ἀτυχημάτων.

VI

Αὐτοὶ εἶναι μόνο μερικοί ἀπὸ τούς σπουδαιότερους τομείς σιτούς ὅποιους γίνονται ἔρευνες και στήν παρούσα μελέτη ἀνεφέρθησαν μόνο μερικά ἀπὸ τὰ πιδ χονδρικά προβλήματα πιδ πρέπει να ἀπασχολοῦν τόσο τούς ἀνθρώπους πιδ μετέχουν στήν παραγωγή, ὅσο και κείνους πιδ τὴν διευθύνουν. Τὰ προβλήματα αὐτὰ τὰ λῡουν οἱ ἀνωτέρω ὅπως μποροῦν, γιατί τὸ ἀπαιτεῖ αὐτό, και χωρὶς μάλιστα ἀναβολή, ἡ καθημερινή πράξη. Τὰ προβλήματα αὐτὰ λῡνονται με μικρή ἢ μεγαλύτερη ἐπιτυχία—πράγμα πιδ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ πόσο ἀσχολήθηκε με αὐτὰ ὁ ἀνθρώπος στήν πορεία, ἀλλὰ γίνονται και πολλά λάθη. Και δέν μπορεῖ παρὰ να

γίνονται λάθη όταν ο άνθρωπος φθάνει σε τομέα που ξεφεύγει από τα όρια της ειδικότητός του. Το πρόβλημα είναι σαφές: να δίνεται σε κάθε άνθρωπο εργασία που του ταιριάζει και για την οποία μπορεί να είναι κατάλληλος και να παρέχεται σε κάθε κέντρο εργασίας ο κατάλληλος εργάτης. Αυτό δεν είναι μόνο ψυχολογικό πρόβλημα αν και σήμερα το επιλύει κατά καλύτερο τρόπο ή ψυχολογία. Σε συγκεκριμένες συνθήκες παραγωγής το πρόβλημα αυτό γίνεται κοινωνικό και οικονομικό πρόβλημα, γιατί από τη σωστή λύση του εξαρτάται ή ανύψωση της πραγματικότητας της εργασίας. Γι' αυτό δεν μπορούμε να μένουμε άπαθεις, όσο αφορά τη λύση του αν δεν θέλουμε να υστερούμε, σε σύγκριση με τις προοδευμένες χώρες, στη βιομηχανική παραγωγή.

Την ανάγκη αυτή αισθάνονται πια πολλά εργοστάσια. Γι' αυτό και ενεργούνται τώρα έρευνες μεταξύ των εργατών και στους τόπους εργασίας, όπως όπως π.χ. στο εργοστάσιο «Οκτώμπαρτκα Σλομπόντα» του Βελιγραδίου στο οποίο τις έρευνες αυτές διεξάγουν ψυχολόγοι για λογαριασμό του «Ενωσιακού Γραφείου για την Παραγωγικότητα της Εργασίας». Στο εργοστάσιο «Προμάτσα» του Ζάγκεμπ διεξάγονται περιοδικές έρευνες από ψυχολόγο που εργάζεται στο Τμήμα Υγιεινής της Εργασίας. Στο εργοστάσιο «Ράντε Κό.τσαρ» διορίσθηκε το καλοκαίρι αυτό ένας ψυχολόγος που εργάζεται μονίμως στο ανωτέρω εργοστάσιο. Στη Λιουμπλιάνα υπάρχει «Γραφείο για τη Μελέτη της Οργανώσεως της Εργασίας», όπου εκτός των άλλων ειδικών εργάζεται και ψυχολόγος.

Ενώ μερικές επιχειρήσεις αισθάνονται την ανάγκη και ζητούν τη βοήθεια που μπορεί να τους παράσχει ή βιομηχανική ψυχολογία, υπάρχουν και άλλες που αποκρούουν οποιαδήποτε έρευνα σ' αυτές, αν και τα αποτελέσματα των έρευνών αυτών θα ήσαν ωφέλιμα γι' αυτές τις ίδιες τις επιχειρήσεις και ή ούτω αποκτούμενη πείρα θα μπορούσε να εξυπηρετήσει και τα άλλα εργοστάσια. Όμως, ο όλοένα ταχύτερος ρυθμός αναπτύξεως της βιομηχανίας και ή ανάγκη της αύξησεως της παραγωγικότητας της εργασίας απαιτούν και στη χώρα μας οι επιχειρήσεις να έλθουν σε επαφή με τις ανώτερες σχολές και να βοηθήσουν ολικά τους νέους να αποκτήσουν ευρείες γνώσεις στον τομέα της ψυχολογίας—και ιδιαίτερα της βιομηχανικής ψυχολογίας—και να τους διευκολύνουν στο να ίδρουν τις επιτεύξεις των άλλων χωρών στον τομέα αυτό, όπως και θα μπορούσαν να ωφεληθούν τη χώρα τους όσο το δυνατόν περισσότερο.